

Bibliografia

www.calapolskaczytadzieciom.pl
www.gazeta.pl/szkolazklasa
www.bookcrossing.com

**Autorka jest nauczycielem konsultantem
Mazowieckiego Samorządowego
Centrum Doskonalenia Nauczycieli
Wydział w Radomiu, Prezesem
Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy
Szkół Polskich Oddział w Radomiu**

*Człowieka,
który patrzy
w oczy dziecka,
uderza przede wszystkim ich
niewinność:
owa przejmująca
niezdolność
do kłamstwa,
do zakładania maski
czy chęci bycia
kimś innym niż jest.*

Anthony de Mello

Zaproszenie do Bajkolandii... czyli jak uczyć słuchania

Mirosława Pleskot

Było to prawie rok temu. Pewnego dnia nauczycielka w jednym z warszawskich przedszkoli przygotowała dzieciom niespodziankę. Jak to często podczas zajęć bywa, zaprosiła wszystkich na środek sali i wskazała na zakryty parawanem kąt. Oznajmiła, że jest to niezwykły parawan, bo załania wejście do wspaniałego świata, który zowie się Bajkolandią. Ale... aby w nim się znaleźć, trzeba dostać zaproszenie od tajemniczej Pani, która nazywa siebie Bajczarką. Ku zdziwieniu nauczycielki, tego dnia przedszkole otrzymało list adresowany do zuchów, w którym wszystkie dzieci otrzymały zaproszenia do Bajkolandii i zawiadomienie, że dziś odwiedzi ich Bajczarka. Nauczycielka rozdała zaproszenia, poprosiła dzieci, aby wygodnie usiadły i na moment wyszła z sali poszukać oczekiwanego gościa. Po chwili drzwi zuchowej sali otworzyły się, a w nich stanęła tajemnicza Pani. Na głowie miała słomkowy kapelusz przybrany girlandą z kolorowych kwiatów. Ramiona jej okrywał jedwabny szal. W jednej ręce trzymała wiklinowy kosz, wypełniony różnymi skarbami. Podeszła do parawanu i bezszelestnie rozsunęła go na boki. Oczom dzieci ukazała się Bajkolandia. Na środku stał bajecznie ozdobiony fotel, a obok z koszyczków wystawały różne zabawki, maskotki, kukielki i wiele innych ciekawych rzeczy. Na półkach równo poukładane leżały książki – z mniej lub bardziej kolorowymi okładkami. Na ścianie wisiały złote ramki od obrazów. Wisiały jedna obok drugiej, tworząc jakby dróżkę, która prowadzi w nieznanne. Wokoło na podłodze poukładane były kolorowe poduchy i poustawiane pufy, które same zapraszały gości, aby na nich spocząć. Bajczarka usiadła wygodnie w swoim fotelu, wyjęła ze swojego wiklinowego kosza maty dzwoneczek, zadzwoniła i... zaprosiła dzieci do

wspólnej podróży po Bajkolandii. Okazało się, że w tej krainie poznaje się z czarowany i tajemniczy świat bajek, baśni i innych opowieści. Spotyka się z dobrymi i złymi bohaterami. Wspólnie z nimi przeżywa się ich przygody, które namalowane na kartkach w magiczny sposób wypełniają puste złote ramy.

Dzieci dowiedziały się też, że od dzisiejszego dnia mają stałe zaproszenie do tej krainy. Kiedy tylko zechcą, mogą ją odwiedzać same, ale... kiedy zauważą, że w sali pojawi się Ona – Bajczarka, kiedy usłyszą delikatny dźwięk dzwoneczka, to będzie dla nich znak, że pora wspólnie zasiąść przy bajkowym fotelu na kolorowych poduchach i pufach i wstuchać się w kolejną opowieść...

Przedstawiona powyżej opowieść jest fragmentem scenariusza zajęć, które odbyły się w jednym z warszawskich przedszkoli i zapoczątkowały realizację modułu „Program literacki” z programu edukacyjnego „Klucz do uczenia się”, przeznaczonego dla dzieci w wieku 3-7 lat. Autorem programu jest Galina Dolya we współpracy z Mikołajem Veraksą. Treści zawarte w programie zostały podzielone na dwanaście modułów, w których nauczyciel znajdzie scenariusze o szerokim spektrum różnorodności – od matematyki do konstrukcji, od zabaw logicznych po działania wizualno-przestrzenne, od prostych ćwiczeń kreską – bazgroł po malarskie kompozycje, od poznawania siebie i świata po badanie różnych zjawisk, które zachodzą w otoczeniu dziecka, i wreszcie od twórczych zabaw ruchowych po aktywną i kreatywną pracę z tekstem literackim. Każdy moduł zawiera 60 scenariuszy, rozdzielonych na dwa etapy – *Gąsienice* – dzieci młodsze, *Motyle* – dzieci starsze.

Nie jest przedmiotem tego artykułu opisywanie i szczegółowe prezentowanie treści oraz metod i form pracy zawartych w całym programie. Warto jednak zaznaczyć, cytując autorów, główną ideę i cel programu. *Program nauczania „Klucz do uczenia się” opiera się na cechach spontanicznych działań dzieci w celu promowania aktywnego uczenia się. (...) celem programu jest pomoc dzieciom w rozwoju umiejętności komunikatywnych, samoregulacji i umiejętności poznawczych, a odbywa się to w sposób pośredni poprzez sekwencje zaplanowanych działań, które są żywe emocjonalnie i pełne zabawą*¹.

¹ Dolya G. Klucz do uczenia się. Technologia rozwoju dziecka, Key to Learning Polska 2007, s. 16.

Wracając do modułu „Program literacki”, (ang. *Story Grammar*), nauczyciel ma w tym programie możliwość realizacji określonych zestawów procesów – „modelowanie wizualno-przestrzenne”, które mają pomóc małym dzieciom w rozwinięciu zamiłowania do słuchania bajek, poznania ich języka oraz dogłębnego zrozumienia struktury bajki².

Podczas realizacji modułu „Program literacki” należy mieć na uwadze dwa aspekty działań edukacyjnych, jakie podejmuje nauczyciel. Pierwszym jest stworzenie właściwej atmosfery do odbioru utworu literackiego – przykład zamieszczony na początku – co stwarza możliwość wzbudzenia w dziecku zainteresowania i motywacji do podjęcia dość dużego wysiłku, jakim jest uważne słuchanie. Drugim, moim zdaniem najważniejszym, aspektem jest wykorzystywanie takich metod i form pracy, aby uważne słuchanie dziecka było nierozzerwalnie związane z rzeczywistym zrozumieniem treści wysłuchanego tekstu. „Program literacki” daje nauczycielowi właściwe narzędzia, by to sprawdzić.

Pokrótko, w dużym uogólnieniu, przedstawię specyfikę pracy z tekstem literackim zaproponowaną w omawianym module.

- **Stworzenie właściwej atmosfery do odbioru bajki lub innego tekstu literackiego**, a więc stałego miejsca, wyposażonego w różne rekwizyty związane z treścią wprowadzanej bajki; jakiegoś charakterystyczne „bajkowe” detale w ubiorze nauczyciela podczas pracy z bajką.
- **Wieloetapowe zapoznanie z treścią utworu**, w trakcie którego nauczyciel włącza dzieci w aktywne słuchanie poprzez pokaz ilustracji, rozmowę i pytania dotyczące różnych elementów bajki. Jest to wstęp do kształtowania u dzieci umiejętności zapamiętywania struktury utworu – kolejności zdarzeń i cech charakterystycznych bohaterów.
- **Modelowanie wizualno-przestrzenne** jest tym, co stanowi o innowacyjności tego programu w pracy z tekstem literackim a zarazem jest głównym zestawem ćwiczeń, pozwalającym dzieciom z jednej strony na zrozumienie treści wysłuchanej bajki, zapamiętanie bohaterów i ich charaktery-

² Tamże, s. 82.

stycznych cech zewnętrznych i wewnętrznych, z drugiej zaś na zapamiętanie kolejności występujących po sobie zdarzeń, zależności i relacji, jakie zachodzą w określonym czasie.

Co oznacza w praktyce pojęcie „modelowanie wizualno-przestrzenne”? Mamy tu do czynienia z dwiema grupami przedmiotów – pomocy dydaktycznych, którymi operują dzieci. Pierwszą stanowią **obrazki, postacie rzeczywiste**, które występują w bajce. Druga grupa, to zestaw **kolorowych figur geometrycznych**, gdzie kształt i kolor jest właściwie dopasowany do rzeczywistej postaci lub przedmiotu. Nazywamy je figurami zastępczymi. Podczas wielu ćwiczeń dzieci operują tymi dwoma zestawami, zastępując świat rzeczywisty światem abstrakcyjnym, i odwrotnie, tworzą sekwencje wydarzeń, odgrywają scenki, manipulując figurami. Uczą się w ten sposób zapamiętywać zarówno cechy poszczególnych postaci, jak i najważniejsze wydarzenia, co z kolei znacząco wpływa na rozwijanie mowy i myślenia, pamięci i koncentracji uwagi. Dzieci mają lepszą percepcję obrazów, łatwiej rozumieją przedstawiane sytuacje obrazkowe i ich pojedyncze elementy. Szybciej przyswajają nie tylko właściwe słownictwo, ale lepiej rozumieją znaczenie nowych słów.

- **Werbalizacja i przedstawienie teatralne przy użyciu modelu wizualno-przestrzennego** – to ostatni element struktury pracy z bajką w „Programie literackim”. Tu dzieci po prostu

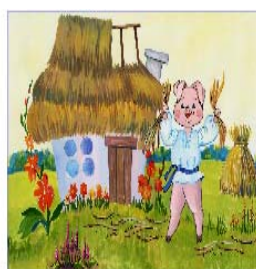
„czytają” tekst, patrząc na rzeczywisty lub abstrakcyjny zestaw wydarzeń, by wreszcie, jak prawdziwi aktorzy, odegrać scenki.

Aby móc zrealizować powyższe działania, niezbędny jest nauczycielowi pełny zestaw pomocy, który autorzy stworzyli do wybranych przez siebie bajek. Czym zatem dysponuje nauczyciel pracujący modulem „Program literacki”? Na pełny komplet pomocy dydaktycznych służących opracowaniu jednej bajki składa się:

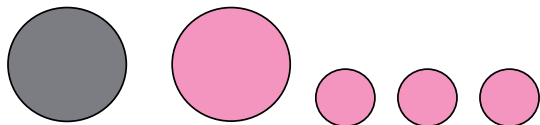
- **Książeczka** – bajka, która podzielona jest najczęściej na osiem epizodów;

- **Duże obrazki** – do demonstracji przez nauczyciela, zgodne z ośmioma epizodami;
- **Małe obrazki** – do układania sekwencji bajki przez dzieci, zgodne z ośmioma epizodami;

- **Zestaw figur zastępczych** – właściwie dobrane do postaci i przedmiotów z bajki figury geometryczne;

- **Zestaw masek postaci** – w formie opasek zakładane przez dzieci do odgrywania scenek;

- **Zestaw pustych ramek** – dużych i małych do układania w kolejności wydarzeń bajki³.

Zaletą modułu „Program literacki” jest to, że nie trzeba ograniczać się tylko do przygotowanych przez Key to Learning kilkunastu bajek. Nauczyciel, poznając szczegółowo procedurę postępowania z tekstem, sam może tworzyć własny zestaw utworów, który opracuje analogicznie, ze wszystkimi jego elementami.

„Program literacki” we wspomnianym na początku przedszkolu jest realizowany już rok. Dzieci poznały cykl kilku bajek. Z obserwacji nauczycielki prowadzącej grupę jednoznacznie wynika, że stały się bardziej uważne, szczególnie w aspekcie słuchania wypowiedzi innych. Lepiej rozumieją wydawane polecenia. Wypowiedzi dzieci, zarówno na zadany temat, jak i swobodne, stały się bogatsze, bardziej poprawne pod względem gramatycznym i językowym. Dzieci wycofane, niechętnie do wypowiadania się, stały się bardziej otwarte i pewne siebie.

Nawiązując do tematu przewodniego tego numeru *Meritum* – czytania – chciałabym przypomnieć o trzech integralnych aspektach tej umiejętności:

- **technicznym** – technika czytania, kojarzenie liter z głoskami, i odwrotnie;

- **semantycznym** – czytanie ze zrozumieniem, rozumienie treści;
- **krytyczno-twórczym** – refleksyjna i krytyczna ocena odczytywanych treści, umiejętność ich oceniania i wyciągania wniosków.

„Program literacki” mocno wpisuje się w dwa ostatnie aspekty. Mimo że nie uczymy dzieci czytania w dosłownym tego słowa znaczeniu, to jednak poprzez ćwiczenie uważnego słuchania tekstu ze zrozumieniem budujemy solidne podstawy do podjęcia przez nie w przyszłości nauki czytania i dodatkowo rozbudzamy w nich zainteresowanie książką.

**Autorka jest nauczycielem konsultantem
w zakresie nauczania zintegrowanego
Mazowieckiego Samorządowego
Centrum Doskonalenia Nauczycieli
Wydział w Warszawie**

*Wyobraźnia bez wiedzy
może stworzyć rzeczy piękne.
Wiedza bez wyobraźni
najwyżej doskonała.*

Albert Einstein

³ Wszystkie przykłady obrazków-pomocy do bajki zostały zaczerpnięte z prezentacji trenerskich opracowanych przez G. Dolyę (2007) i udostępnionych przez Key to Learning w ramach projektu współfinansowanego z funduszy EFS i budżetu państwa *Rozwój zawodowy nauczycieli wychowania przedszkolnego*, realizowanego w MSCDN w roku 2007/2008.